

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 22 (753)

*Su šventomis Kalėdomis!
Džiugiai pasitikime 2025-uosius metus!*

AKTUALIJOS

Reikalavimas nedelsiant sustabdyti Nacionalinio vėžio instituto likvidavimą Lietuvos Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui, Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetui, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai, Nacionaliniam vėžio institutui DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ORGANIZACIJŲ REIKALAVIMO STABDYTI NACIONALINIO VĖŽIO INSTITUTO NAIKINIMĄ – „REORGANIZAVIMĄ“

2024 m. gruodžio 16 d. Vilnius

Partija „Nacionalinis susivienijimas“ pritaria Lietuvos žmogaus teisių organizacijų 2024 m. lapkričio 22 d. reikalavimui nedelsiant sustabdyti visus veiksmus, susijusius su Nacionalinio vėžio instituto (NVI) klinikinės veiklos perdavimu Vilniaus Santaros klinikoms, kol nėra pakeistas Lietuvos Respublikos nacionalinio vėžio instituto įstatymas (toliau – Įstatymas). Mūsų turimais duomenimis, NVI dalininkų (Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijų bei Vilniaus universiteto) pasirašyta 2024 m. spalio 31 d. sutartis buvo sudaryta apeinant Įstatymą, kuriame numatyta, kad NVI teisinė forma yra viešoji įtaiga (3 str. 3 d.), kurios steigėja yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė (3 str.1 d.).

NVI tikslai ir funkcijos – be kitų, teikti aukščiausio lygio specializuotas ir individualizuotas onkologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugas Lietuvos ir užsienio gyventojams, todėl šių funkcijų perdavimas kitai viešajai įstaigai – Vilniaus Santaros klinikoms – prieštarauja Įstatymui. Įstatymas išskiria NVI kaip itin svarbų Lietuvos sveikatos apsaugos ir mokslinės veiklos dalyvį, turintį teisę į nepriklausomą veiklą, atitinkančią šalies ir tarptautinius interesus. Todėl bet kokie NVI statuso ar valdymo pokyčiai turi būti atliekami keičiant Įstatymą, o tai reiškia, kad NVI reorganizacija, nesuderinta su Įstatymo nuostatomis, yra neteisėta.

Nacionaliniam susivienijimui nėra žinomas NVI dalininkų 2024 m. spalio 31 d. sutarties turinys, kurioje nuspręsta neteisėtai (pažeidžiant Įstatymą) pagrindines NVI funkcijas perduoti kitai viešajai įstaigai, tačiau daro prielaidą, kad su pagrindinėmis funkcijomis yra perduodamas ir tam tikras valstybei priklausantis pagrindinis turtas, kurį perduodant, tikėtina, tam tikri asmenys sieks neteisėtai jį įsigyti. Tai reiškia, kad NVI neteisėtas reorganizavimas yra viešojo intereso klausimas, kuriuo turėtų susidomėti Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra

Pažymime, kad visuomenei nėra priim-

Nacionalinis vėžio institutas

tinas strateginių įmonių ir kitų, ypač visuomenei svarbių, įstaigų naikinimas, prisidengiant reorganizavimu, nes įprastai tariamo reorganizavimo metu įmonės ar įstaigos yra sunaikinamos, o jų teikiamos paslaugos arba labai pabrangsta, arba tampa gyventojams neprieinamos. Kaip pavyzdys yra Kauno onkologijos ligoninės prijungimas prie Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų. Šis procesas vyko panašia reorganizacijos forma, kaip planuojama su Nacionaliniu vėžio institutu (NVI). Buvo siekiama optimizuoti onkologinių paslaugų teikimą, gerinti jų kokybę ir prieinamumą pacientams, argumentuojama, kad integracija su didesniu gydymo centru (Kauno klinikomis) pagerins paslaugų teikimą ir paspartins diagnostikos bei gydymo procesus.

Reorganizacijos proceso metu Kauno onkologijos ligoninė prarado savo nepriklausomą teisinį statusą, ji tapo Kauno klinikų filialu. Buvo centralizuotas ligoninės valdymas, o finansavimas ir personalo politika perėjo į Kauno klinikų rankas. Nors buvo siekta pagerinti paslaugų kokybę ir sutrumpinti pacientų laukimo laiką, dėl sujungtos struktūros prioritetų pokyčių faktiškai buvo prarastos tam tikros paslaugos. Dėl sumažėjusių galimybių tęsti nepriklausomus mokslinius tyrimus išvyko specialistai, dėl to sumažėjo onkologinių paslaugų specializacija ir pacientams skirtas dėmesys. Šiuo metu buvusi Kauno onkologijos ligoninė

sergantiesiems sunkiomis ar nepagydomomis ligomis iš esmės (išskyrus išimtis) tapo tik paliatyvias paslaugas teikiančia įstaiga.

Kauno onkologijos ligoninės reorganizacija parodė, kad tokie sujungimai kelia ne tik administracinių ir finansinių problemų, bet ir gilių pasekmių sveikatos priežiūros kokybei, moksliniams tyrimams ir personalui. NVI prijungimas prie Santaros klinikų gali sukelti panašių problemų onkologinėmis ligomis sergantiems ligoniams, ypač atsižvelgiant į tai, kad NVI yra ne tik gydymo įstaiga, bet ir tarptautiniu mastu pripažintas mokslinių tyrimų centras.

Pritariame žmogaus teisių gynėjų reikalavimui nutraukti NVI reorganizacijos procedūras, vykdomas pažeidžiant onkologinėmis ligomis sergančių pacientų interesus – onkologinėmis ligomis sergantys ligoniai turi gauti reikalingas ir aukščiausios kokybės paslaugas be papildomų kliūčių ar laukimo eilės. Tikimės, kad naujieji Seimo ir Vyriausybės vadovai, Seimo Sveikatos komiteto pirmininkas, Seimo Sveikatos komiteto nariai ir visi Seimo nariai, taip pat naujieji Sveikatos apsaugos bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijų vadovai suprass šios problemos svarbą, įsiklausys į visuomenės, pacientų ir sveikatos apsaugos specialistų bendruomenės nuomonę ir imsis visų reikiamų priemonių išsaugoti NVI nepriklausomumą ir svarbą Lietuvos ir tarptautiniu mastu. Šaltinis: Pozicija.org

MRU doktorantė Olesia Gorbun – apie tarptautinę jūrų teisę (2 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Aktualijos: sustabdyti Nacionalinio vėžio instituto prijungimą. ● 1 p.

Tarptautinė jūrų teisė ● 2 p.

Naujų tyrimų panorama: M. K. Čiurlionio paveldo skaitmenizavimas, Lietuvos verslumo pokyčių stebėsena, tirpstantys ledynai keičia valstybių sienas ● 2, 4–5 p.

Gyvenimo prasmės paieška ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3–4 p.

Paskirta pirmoji prof. A. P. Piskarsko podoktorantūros stipendija ● 6 p.

Mokslo istorijos puslapiai: Aleksas ir Vincentas Montvilos, doc. Jonas Deksnys, KTU saulės laikrodžiui – 15 metų ● 6–8 p.

Augustinas ir Aistė Žemaičiai pristato Lietuvos ženklus Europoje ● 9–10 p.

Naujos knygos, filmai, parodos ● 10–12 p.

„Gabalėliai Lietuvos“ – tūkstančiai kilometrų Europos lietuviškais keliais

■ Atkelta iš 9 p.

skulptūrų yra Paudorfo apylinkėse Austrijoje – apie dešimt medinių lietuvių mitologija paremtų skulptūrų, sukurtų menininkų simpoziumų metu“, – sakė Augustinas.

„Daug paslaptingesnė yra Perkūno totemo istorija. Jis netikėtai atsirado virš Doverio baltųjų uolų Anglijoje 2023 m. Jo autorius nežinomas, todėl vietos spauda net praminė jį „Lietuviu Banksy“.

„Kai kurias lietuvių bendruomenes Europoje sunku priskirti konkrečioms emigracijos bangoms“, – tęsė A. Žemaitis, paminėdamas Vengrijos lietuvių bendruomenę. Lietuviški paminklai ten pradėti statyti XX a. devintajame dešimtmetyje. Ta bendruomenė susiformavo dar Lietuvai esant okupuotai sovietų. „Kadangi Vengrija taip pat buvo valdoma komunistų, emigracija į ją buvo paprastesnė net tais laikais, ypač dėl šeimos priežasčių. O gyvenimas Vengrijoje buvo laisvesnis nei okupuotoje Lietuvoje“, – paaiškino jis.

Įdomu, kad kelias itin įspūdingas lietuviškas vietas sukūrė ne lietuviai, kaip antai „Sala Lituania“ Bardžio mieste Italijoje, pilna monumentalių meno kūrinių, pasakojančių apie Lietuvos istoriją ir kultūrą. Nors Bardyje

niekada nebuvo lietuvių bendruomenės, salę kurti įgalino mieste gimęs italas kardinolas Samorè, kuris buvo dirbęs tarpukario Lietuvoje, daug dėl jos stengėsi, ir kardinolui dirbęs lietuvis kunigas Mincevičius.

Kokį paveldą kuria ir saugo dabartiniai emigrantai?

Po to, kai Lietuva tapo Europos Sąjungos nare, į kitas Europos šalis emigravo daugiau nei pusė milijono lietuvių. Ar naujieji emigrantai kuria naujas lietuviškas vietas ir saugo senas?

„Tai labai priklauso nuo bendruomenės, – paaiškino Augustinas. – Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje geriau išliko katalikiškos vietos: Londono lietuvių bažnyčia, Notingemo „Židiny““. Tai visai kitaip nei JAV, kur vyskupijos dažnai uždaro lietuvių bažnyčias net tada, kai jos puikiai gyvuoja.“

Lietuvių imigrantai Jungtinėje Karalystėje sėkmingai rūpinasi dipukų įkurtomis lietuvių kapinių zonomis Notingeme, Bradford, Londone ir Mančesteryje (pastarosios dvi zonos dar turi ir įspūdingų lietuviškų paminklų). Tuo tarpu Šveicarijos lietuvių bendruomenė ypač sėkmingai pažymėjo su Lietuva susijusius pastatus atminimo lento-

mis – nuo viešbučio, kuriame kadaise veikė lietuvių DP stovykla, iki vilos, kurioje Maironis sukūrė vienus garsiausių savo kūrinių.

Dabartiniai emigrantai iš Lietuvos taip pat daug prisidėjo prie Italijos ir Prancūzijos lietuvių paveldo objektų tyrinėjimo, informacijos apie juos skelbimo internete. Jie perėmė kai kurias senąsias lietuvių institucijas, pavyzdžiui, Vokietijoje esančią Vasario 16-osios gimnaziją.

„Mes taip pat nuolat bandome įkvėpti naujai atvykusius lietuvius Europoje atrasti senąsias lietuviškas vietas, lankyti jas ir jomis rūpintis“, – sakė A. Žemaitis. Kelionės metu Aistė ir Augustinas surengė 7 paskaitas suaugusiems ir pamokas vaikams, susitiko su šimtais lietuvių, išklaušė jų pasakojimus, įrašė interviu. „Stengiamės skleisti žinių apie įspūdingą ir gerai prižiūrimą lietuvių paveldą JAV ir kitur, skatindami Vakarų Europos lietuvius kurti ir puoselėti tokias lietuviškas vietas savo naujosiose šalyse“, – sakė Augustinas.

Kur rasti ekspedicijos rezultatus?

Kaip įprasta, „Gabalėlių Lietuvos“ ekspedicijos rezultatai išsamiai skelbiami internete ir prieinami visiems nemokamai:

• <http://www.gabaleliailietuvos.lt> lietuvių paveldo objektų užsienyje enciklopedija pildoma išsamiais straipsniais apie kiekvieną lietuvių paveldu turtingą Europos regioną ir šalį.

• Dar daugiau nuotraukų reguliariai skelbiama „Facebook“ ir „Instagram“ socialinių tinklų paskyrose „Gabalėliai Lietuvos“.

• Filmai apie lietuviškas vietas ir interviu su lietuvišiais rodomi „YouTube“ kanale „Gabalėliai Lietuvos“.

• Ekspedicijos dienoraščiai skelbiami svetainėje <http://istorijos.gabaleliailietuvos.lt>.

Šią ekspediciją iš dalies parėmė Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos.

Netrukus pasirodys ir projekto „Gabalėliai Lietuvos: Amerika“ autorių Augustino Žemaičio, Aistės Žemaitienės knyga-vadovas po lietuviškąją Ameriką su gausybe įdomiausių lietuviško paveldo vietų nuotraukų ir 14 miestų ar regionų žemėlapių su svarbiausiomis lietuviškomis vietomis Jungtinėse Amerikos Valstijose. Daugiau informacijos ir nuolatinius atnaujinimus galite rasti oficialioje „Gabalėlių Lietuvos“ svetainėje ir socialiniuose tinkluose. ■

NAUJOS KNYGOS

Proveržio nuojauta, susipažinus su finansinio prisotinimo teorijos įžvalgomis

Prof. habil. dr. Remigijus Čiegis,
dr. Vera Moskaliova

Stasys Albinas Girdzijauskas. Ekonominės krizės. Finansinio prisotinimo teorijos įžvalgos. Monografija. 2024, Vilniaus universiteto leidykla, 228 p.

Šių metų vasaros pabaigoje, pasirodė profesoriaus Stasio Albino Girdzijausko monografija, kurią išleido Vilniaus universiteto leidykla. Šioje monografijoje autorius išplečia ir paaiškina tradicinės ekonominio augimo nuostatas, kurios ilgą laiką dominavo ekonomistų diskusijose. Autorius kritikuoja tradicinę ekonomikos teoriją dėl jos polinkio susitekti į neribotą augimą, dažnai ignoruojant prisotinimo reiškinio ekonomines pasekmes. Skirtingai nei tradiciniai modeliai, kurie daugiausia remiasi eksponentiniu (geometrinės progresijos) augimu, naujoji teorija pabrėžia būtinumą sutelkti dėmesį į rinkos prisotinimą, kada pasiekama maksimali finansinio augimo galimybių riba.

Profesorius S. A. Girdzijauskas nagrinėja finansinio prisotinimo poveikį ekonominiam stabilumui ir parodo, kaip prisotinimas tampa esminiu veiksniu, skatinančiu krizes, finansinius burbulus ir jų grūtis. Jo teorija ne tik aptaria prisotinimo reiškinį, bet ir

siūlo naują ekonominio augimo paradigmą – nuo įprastų augimo procentų pereiti prie prisotinimo procentų taikymo. Šis perėjimas leidžia išsamiau suprasti rinkos ciklus ir įvertinti situacijas, kurioms susidarius tolimesnis augimas įgauna žalingą poveikį.

Monografijoje pateikta finansinio prisotinimo teorija, mūsų nuomone, gali turėti reikšmingą poveikį mokslui, praktikai ir studijoms. Mokslui ši teorija siūlo naują požiūrį į ekonomikos augimą ir krizes, išplečiant tradicinės ekonomines paradigmas. Ji gali paskatinti tolesnius tyrimus apie prisotinimo reiškinio poveikį ekonominiams ciklams, finansiniams burbulams ir krizių prevencijai.

Profesoriaus S. A. Girdzijausko teorija suteikia pagrindą plėtoti tarpdisciplininius tyrimus, apjungiančius biologinius, fizikinius ir matematinius modelius ekonomikos kontekste. Praktikoje ši teorija gali tapti naudinga įrankiu investuotojams ir politikos formuotojams, nes ji pabrėžia galimus pavojus ir nurodo finansinio prisotinimo ribas, kurie šiaip ignoruojami įprastiniuose augimo modeliuose. Autorius siūlo orientuotis į prisotinimo procentų modelį, kuris galėtų būti naudojamas kaip naujas įrankis vertinant finansinių burbulų susiformavimo riziką. Ši teorija gali padėti centriniams bankams, vyriausybėms ir įmonėms geriau suprasti, kada rinkos augimas turėtų būti skatinamas ir palaikomas ir kada jis tampa rizikingas.

Studijų srityje finansinio prisotinimo teorija gali paskatinti studentus peržiūrėti įprastus ekonomikos mokymo pagrindus ir atkreipti dėmesį į rinkos prisotinimo poveikį. Ši teorija gali būti integruota į ekonomikos ir finansų studijų programas kaip alternatyvi perspektyva tradiciniams au-

Prof. Stasio Albino Girdzijausko
monografija

gimo modeliams, o taip pat įkvėpti naujus tarpdisciplininius kursus, apjungiančius ekonomikos, biologijos ir fizikos mokslus. Minima teorija gali itin prisidėti prie gilesnio ekonominių reiškinų supratimo, o kartu pasiūlyti praktinius sprendimus rinkos stabilumui palaikyti ir skatinti inovatyvias ekonomikos mokslo kryptis.

Finansinio prisotinimo teorija pagrįsta naujais prisotinimo procentais, kurie iš esmės yra universalūs ir gali būti taikomi visur, kur tik yra augimas. O „visa, kas auga, turi konverguoti“ (angl. *Everything that rises must converge*. Flannery O'Connor), tad prisotinimas yra visų augančių sistemų

būdingas bruožas. Taigi ir ši teorija turi potencialą būti išplėsta ir pritaikyta kitose srityse, kuriose irgi pasireiškia prisotinimo reiškinys. Ši teorija gali pasiūlyti naujų būdų analizuoti dinamiką, kai sistemų augimo tempas tampa ribotas dėl prisotinimo, kuris gali nutikti ir, tarkim, dėl tam tikrų resursų išsekimo.

Biologijoje ši koncepcija jau buvo taikyta, bet labai ribotai. Dabar ji galėtų būti pritaikyta tyrimams apie ekosistemų prisotinimą – pavyzdžiui, nagrinėjant, kaip populiacijos augimą veikia didėjančio produktyvumo fenomenas. Prisotinimo procentai galėtų padėti analizuoti, kada ekosistemos pasiekia maksimalų gebėjimą palaikyti gyvybę, ir perspėti apie kritines ribas, kurių viršijimas destabilizuoja gamtines sistemas.

Urbanistikoje teorija galėtų būti pritaikyta, analizuojant miestų augimą ir infrastruktūros apkrovas. Prisotinimo procentai leistų išmatuoti, kada miesto infrastruktūra (pvz., transporto sistema, sveikatos priežiūra) artėja prie savo ribų ir kokia yra optimali plėtros riba, siekiant išvengti miesto „perkrovimo“ krizės.

Socialiniuose tinkluose ir skaitmeninėse platformose ši teorija taip pat galėtų būti naudinga, pavyzdžiui, nustatant vartotojų prisotinimo ribas. Socialinių tinklų ir platformų augimas nėra begalinis, todėl „prisotinimo procentai“ galėtų padėti nustatyti momentus, kai vartotojų augimas pasiekia kritinę ribą arba kai pasiekama optimali auditorija, po kurios tolesnis vartotojų augimas tampa neracionalus.

Ekonomikoje ir versle finansinio prisotinimo teorija jau pateikia įžvalgų apie rinkos ciklų ribas ir perteklinio augimo

■ Nukelta į 11 p.

Proveržio nuojauta, susipažinus su finansinio prisotinimo teorijos įžvalgomis

■ Atkelta iš 10 p.

pavojus, todėl ji gali būti lengvai pritaikoma ir verslo kontekste. Verslui aktualu suprasti, kada produktų ar paslaugų paklausa pasiekia prisotinimo lygį, o tolesnis gamybos ar rinkų augimas tampa neefektyvus ar net žalingas.

Iš esmės, finansinio prisotinimo teorijos universalumas leidžia ją taikyti bet kuriai sistemai, kurioje yra augimo ribos. Prisotinimo procentai suteikia būdą analizuoti ir valdyti augimo bei stabilumo dinamiką įvairiose srityse, kas gali padėti kurti tvarius augimo modelius bei numatyti krizės rizikas skirtingose aplinkose. Tokiu būdu profesoriaus S. A. Girdzijausko teorija ne tik atspindi tradicines prisotinimo idėjas, bet ir siūlo naują koncepcinį požiūrį, kuris labiau dera su šiuolaikinėmis finansų rinkų realijomis ir siūlo sprendimus, kaip išvengti su prisotinimu susijusių ekonominių krizių.

Nors pagal liberalizmo doktriną laisvoji rinka laikoma esmine ekonominio klestėjimo sąlyga, finansinio prisotinimo teorija praplečia šią nuostatą, pabrėždama rinkos prisotinimo valdymo svarbą. Knygoje teigiama, kad nepakankamai prisotintos rinkos yra mažo pelningumo ir vartotojams atrodo stagnuojančios. Tai rodo, kad visiškai lais-

va, savaime susireguliuojanti rinka neretai veda prie skurdo ekonomikos. Priešingai, sąmoningai valdoma rinka sudaro gausos ekonomikos pagrindą. Finansinio prisotinimo teorija atveria galimybę liberalizmo doktriną papildyti nauju požiūriu, kuriame rinkos laisvė siejama su tvariu prisotinimo valdymu.

Monografijoje užsimenama, kad Pareto taisyklė (80/20 taisyklė) išplaukia iš prisotinimo reiškinio ir gali būti pagrįsta, remiantis didėjančio pelningumo fenomenu. Nors santykis 80/20 nereiškia tikslių proporcijų ir iki šiol Pareto principas buvo laikomas mnemonine taisykle (žr. Vikipedija), tačiau iš prisotinimo procentų išvedamas didėjančio pelningumo fenomenas kaip tik ir išlaiko būtent tokį santykį. Tai rodo, kad Pareto principo sąsaja su didėjančio pelningumo fenomenu yra logiška. Didėjančio pelningumo atveju tam tikros veiklos (pvz., investavimo) rezultatai arba grąža santūriai didėja iki tam tikro lygio (75–80 proc.), o jį pasiekus prasideda staigus pelningumo augimo fazė. Pareto taisyklės atvejais prisotinimas gali reikšti, kad 20 proc. veiklos arba dalyvių pasiekia aukštą pelningumą, kai kiti 80 proc. išteklių neturėjo galimybės generuoti tokią

didelę pridėtinę vertę, nes sistema dar buvo „neįkaitusi“, mat buvo per mažai prisotinta.

Finansinio prisotinimo teorija gali paaiškinti, kodėl Pareto taisyklė išlieka tokia universali – ji nurodo ne tik socialinį-ekonominių dėsningumą, bet ir tam tikrą gamtinę ribą, kuri kyla iš prisotinimo ir didėjančio pelningumo dinamikos. Tokia interpretacija suteikia gilesnę ekonominių disproporcijų analizę, praplečiant ją į prisotinimo teorijos lauką ir atskleidžiant, kaip sistemos vidiniai augimo apribojimai gali lemti dėsningus ir pasikartojančius rezultatus tokius, kaip Pareto principas.

Knygoje taip pat daug kalbama apie rezonansą. Ten užsimenama, kad prisotinimo fenomeno kreivė sutampa su fizikoje gerai žinoma rezonansinio pralaidumo maksimumų kreive. Finansinio prisotinimo teorijoje prisotinimas iš tiesų veikia kaip stiprėjantis rezonanso efektas, dėl kurio pelningumas, artėjant prie tam tikros ribos, pradeda hiperboliškai augti. Didėjantis prisotinimas sukuria vis didesnį pelningumą, tačiau kartu auganti įtampa daro sistemą vis nestabilesnę. Kai prisotinimo lygis kritiškai priartėja prie 100 proc., pelningumas tampa toks aukštas, kad sistema nebegali jo palaikyti – pelnin-

gumas tarsi „sprogsta“, ir tai lemia rinkos „griūtį“.

Prisotinimo fenomeno kreivės forma atspindi rezonansinio pralaidumo maksimumų kreivę fizikoje, kur energijos perdavimas pasiekia aukščiausią tašką, ir tada greitai mažėja, kai sistema tampa nestabili. Šis požiūris aiškiai parodo, kodėl finansinio prisotinimo teorija interpretuoja pelningumą ne kaip linijinį didėjimą, bet kaip tam tikrą „rezonansinę“ būseną, kuri yra itin nestabili, kai artėjama prie prisotinimo ribos. Matome, kad finansinio prisotinimo teorija turi proveržio potencialą tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu. Šios teorijos universalumas ir siūlomi prisotinimo procentai leidžia peržengti tradicines ekonomines ribas ir papildyti įvairių sričių tyrimus, pritaikant juos ne tik ekonomikoje, bet ir kituose moksluose, tokiuose kaip fizika, biologija ar urbanistika. Tai gali padėti makrolygmeniu geriau suprasti sporgimo mechanizmą, įvertinti ciklų dinamiką ir tų ciklų paplitimo ribas, o tai aktualu ne tik mokslui, bet ir praktikai. Be to, teorija, pagrįsta „rezonanso“ koncepcija, suteikia papildomų galimybių paaiškinti ir prognozuoti ekonominių burbulų ir krizių formavimosi mechanizmus. ■

JONO BASANAČIAUS BIBLIOGRAFIJA

Loreta Glebavičiūtė

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka išleido Jono Basanavičiaus bibliografijos rodyklės antrąją dalį „Jono Basanavičiaus gyvenimas ir veikla“. Rodyklę rengė patyręs dešimties Vrublevskių bibliotekos bibliografų kolektyvas, o jos leidybą parėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Dr. J. Basanavičiaus (1851–1927) – viena reikšmingiausių XIX a. pab. – XX a. pr. Lietuvos istorijos asmenybių: politikas, visuomenės ir kultūros veikėjas, gydytojas bei mokslininkas lituanistas. Reikšmingiausi jo darbai Lietuvai: laikraštis „Aušra“, Didžiojo Vilniaus seimo rengimas, Lietuvių mokslo draugijos įsteigimas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimas. Stebina šios asmenybės interesų gausa: mokslo darbuose aptariamos istorijos, archeologijos, religijos, medicinos, antropologijos, tautosakos, mitologijos, etnologijos, religijos, lietuvių kilmės temos.

Todėl iki šiol J. Basanavičiaus gyvenimas ir darbai domina įvairių sričių mokslininkus ir Lietuvos praeičiai neabejingus lietuvius. Tai atspindi ir išskirtinė mokslinės bei populiariosios literatūros apie J. Basanavičių gausa. Juo domisi ir užsienio, ypač Bulgarijos, kurioje jis praleido dalį gyvenimo, užsiimdamas medicinos praktika bei visuomenine, moksline, publicistine veikla, autoriai. 2015 m. Vrublevskių biblioteka išleido J. Basanavičiaus bibliografijos rodyklės pirmąją dalį, kurioje atskleisti 1875–2013 m. paskelbti jo darbai.

Surinktos medžiagos gausa įpareigojo bibliotekos darbuotojus atlikti titanišką darbą – išleisti antrąją bibliografijos rodyklės dalį, sudarytą net iš trijų tomų, kurioje pateikta 1880–2013 m. skelbta literatūra apie J. Basanavičių ir jo darbus. Leidinyje suregistruotos knygos, moksliniai ir mokslo populiarinimo straipsniai, laiškai, J. Basanavičiaus darbų anotacijos ir recenzijos, jo darbus cituojančių autorių veikalai, literatūra apie jo atminimo įamžinimą. Antrąją bibliografijos rodyklės dalį sudaro net 7268 įrašai.

Pirmame tome susitelkta į J. Basanavičiaus asmenybės, veiklos bei aplinkos atskleidimą: surinkti jam skirti biografijos leidiniai, atsiminimai, straipsniai knygose bei periodinėje spaudoje, literatūra apie jo mirtį, tėviškę, artimuosius. Antrame tome rasime jo asmens, veiklos ir rašytinių darbų vertinimus įvairiose srityse: kultūros, politikos, visuomeninės veiklos, istorijos, archeologijos, lietuvių kalbos kilmės bei religijos, tautosakos, mitologijos, etnologijos, medicinos, „Aušros“ leidybos, Tautos namų steigimo. Šiame tome taip pat pateikiamos J. Basanavičiaus darbų recenzijos bei jam rašyti laiškai, atskleidžiantys jo ryšius su mokslininkais, visuomenės ir kultūros veikėjais.

Trečias tomas skirtas J. Basanavičiaus atminimo įprasminimui. Čia pateikta medžiaga apie jam skirtus renginius, muziejus, įvairių žanrų meno kūrinius, jo vardu pavadintus landšafto, gamtos, architektūros objektus, draugijas, įstaiigas, konkursus ir kt. Tomo pabaigoje rasime bibliografinius leidinius, kuriuose surašyta su J. Basanavičiumi susijusi medžiaga, jo kūrinius

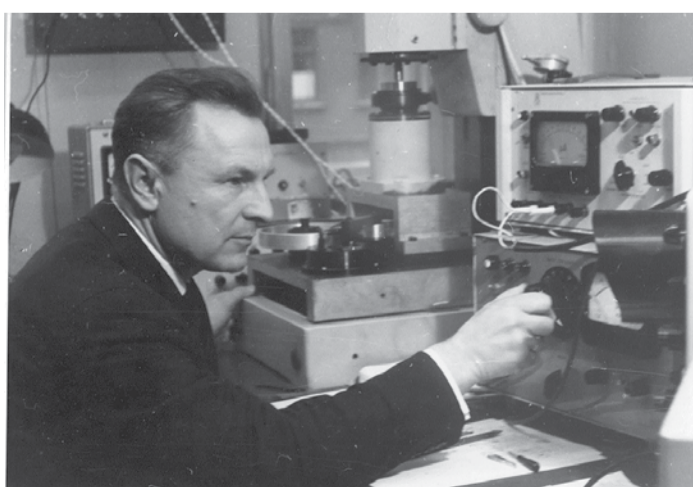
cituojančių autorių darbus, literatūrą apie jo asmeninę biblioteką bei atminties institucijose saugomą dokumentinį paveldą.

Dėl literatūros gausos bibliografijos rodyklėje neatsispindi ikonografinė medžiaga (J. Basanavičiaus, jo laidotuvių, tėviškės, giminių ir artimųjų, gyventų vietų, asmeninių daiktų, jo vardu pavadintų objektų, vaizduojamojo meno darbų nuotraukos), mažiau reikšmingos publikacijos, elektroniniai ištekliai, tačiau visa tai išsamiai suregistruota Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos virtualioje bibliotekoje <https://vb.mab.lt>. Čia taip pat pateikiama visa abiejų aptariamo leidinio dalių medžiaga bei į leidinį nepatekusios vėlesnių metų publikacijos.

Kaip pastebi literatūros istorikas dr. Sigitas Narbutas, Jono Basanavičiaus idėjos veikė lietuvių visuomenės raidą ilgiau, nei jo gyventa. Todėl ši tautos patriarcho bibliografijos rodyklė bus turtingas šaltinis mokslininkams, studentams ir visiems besidominantiems J. Basanavičiaus asmenybe bei jo veiklai toliau tyrinėti. ■

AKADEMIKO KAZIMIERO RAGULSKIO PIRMOSIOS MIRTIES METINĖS

2023 m. gruodžio 24 d. mirė Lietuvos mokslų akademijos narys emeritas, mokslo centro „Vibrotechnika“ įkūrėjas ir ilgametis vadovas, daugiau kaip 1750 išradimų bei patentų autorius profesorius Kazimieras Ragulskis. Beveik 30 metų prof. K. Ragulskis buvo laboratorijos, palaipsniui išaugusios į mokslinį centrą „Vibrotechnika“, mokslinis vadovas ir įkūrėjas. Šiame centre buvo suburtas profesionalus kolektyvas, vyravo gera kūrybinė aplinka, kurioje gabūs ir darbštūs moksliniai darbuotojai turėjo puikias galimybes atsiskleisti. K. Ragulskis tapo nepralenkiamu Lietuvoje pagal paruoštų mokslininkų (su moksliniais laipsniais) skaičių. Jo mokinių parengtos (apie 300 daktaro ir habilituoto daktaro) disertacijos buvo itin vertinamos. ■

Kazimieras Ragulskis mokslinės veiklos pradžioje. Archyvinė nuotr.

Akad. K. Ragulskis (2023) – 95-ojo gimtadienio šventėje

PRANEŠA DR. RAIMUNDAS KAMINSKAS

FILMAS APIE GENEROLĄ POVILĄ PLECHAVIČIŲ

Gruodžio 5 d. Kauno miesto rotušėje įvyko istorinio dokumentinio filmo „Tautos karvedys“ išankstinė premjera. Žurnalistės Danguolės Bunikienės režisuotoje meninės dokumentikos kino juostoje pagrindinį herojų generolą Povilą Plechavičių įkūnijo aktorius Robertas Lenartavičius. Dokumentinis filmas sukurtas iš dalies finansuojant Krašto apsaugos ministerijai. Projekto pagrindinis partneris – Lietuvos šaulių sąjunga.

Šiomet yra minimos pasipriešinimo okupacijai ir generolo Povilo Plechavičiaus įkurtos Vietinės rinktinės 80-osios metinės. Istorinės atminties tyrinėtojai Vietinę rinktinę laiko unikaliu reiškiniumi Lietuvos

istorijoje. Filmo juostoje kūrėjai su istoriku Gintautu Jakščiu pristato Lietuvos archyvuose saugomas bylas, kuriose rado unikalią, niekur nepublikuotą medžiagą ir apie Vietinę rinktinę, ir apie generolą labai svarbią veiklą Lietuvai, jam gyvenant Vokietijoje. Filmo žiūrovai išgirdo autentišką, uždegančią pozityvumą generolo kalbą, pasakytą 1944 m. vasario 16 d. Autentišką įrašą išsaugojo giminės, gyvenantys Lietuvoje, pasidalino su filmo kūrėjais. Kokį žmogų Povilo Plechavičiaus asmenybėje matė kariai, šeima, artimieji ir likimo draugai? Kodėl net komunistai ir nusikaltėliai jį laikė svarbiu ir ypatingu? Atsakymai – dokumentiniame filme „Tautos karvedys“.

Susitikimas su renginio dalyviais Kauno rotušėje. Tarp jų: pirmas iš kairės dr. Raimundas Kaminskas, antra – filmo režisierė Danguolė Bunikienė, penktas – plk. ltn. Linas Idzėlis, šeštas – prof. Aleksandras Vitkus

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija laukia kandidatų teikimų 2025 m. stipendijai gauti

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija kviečia iki 2024 m. gruodžio 31 d. teikti kandidatūras Valstybės Nepriklausomybės stipendijai gauti. Siūlant kandidatus, turi būti pateikti šie dokumentai:

1. Užpildyta kandidato anketa.
2. Bent dviejų mokslininkų ir bent vienos mokslo ir studijų institucijos rekomendacijos.
3. Kandidato mokslinės ir visuomeninės veiklos aprašymas (iki 5 puslapių).
4. Kandidato mokslo darbų sąrašas ir mokslo darbų kopijos kompiuterinėse laikmenose.
5. Mokslinio tyrimo (darbo) projekto aprašymas (iki 5 puslapių).
6. Projekto įgyvendinimo darbų planas, numatomi rezultatai ir stipendijos išlaidų pagrindimas.
7. Kita informacija ir medžiaga, pagrindžianti siūlymą skirti stipendiją.

Dokumentus prašome siųsti: el. p. priim@lrs.lt arba Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius. Stipendija skiriama humanitarinių ir socialinių mokslų sričių jauniems mokslininkams už Lietuvos valstybingumo stiprinimui svarbius mokslo tyrimus, su jais susijusią visuomeninę veiklą ir mokslo populiarinimo darbus bei konkursui stipendijai gauti pateiktą mokslinio tyrimo projektą. Konkurse gali dalyvauti kandidatai, kurie konkurso dokumentų pateikimo paskutinę dieną, t. y. tų metų gruodžio 31 dieną, yra ne vyresni kaip 35 metų amžiaus. Siūlyti kandidatus stipendijai gauti turi teisę mokslininkai bei Lietuvos mokslo ir studijų institucijos. Valstybės Nepriklausomybės stipendija įteikiama kiekvienų metų kovo 11 d. – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną. *Seimo Komisijų skyriaus patarėja Danguolė Stonytė*

Jaukių šv. Kalėdų ir kūrybiškų Naujųjų Metų!

Dvasios šiluma

*Nors skruostus kanda
Įsismarkavęs gruodis,
Bet man šiandakt nešalta,
Nes šilumą nešuosi.*

*Ją tau nešu per šaltį.
Brendu per gilią pusnį.
Ją užanty slepiu,
Kad vėjas neišpūstų.*

*Išsaugosiu ją tau
Kaip savo dvasios šviesą.
Kaip kūrinį vilties
Ir savo lūkestį saulėtą.*

*Paimk ją iš manęs,
Ir tu kartu sušilsi.
Pasidalink sava,
Ir mes kartu atgimsim.*

Sigitas Vaitkevičius

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas
Naujaisiais metais linki inovatyvumo!

Sudie!

Nuo 2024 m. gruodžio 31 d. Lietuvos mokslininkų laikraščio „MOKSLO LIETUVA“ leidyba nutraukiama, nes leidėjas – Lietuvos mokslininkų sąjunga nebeturi lešų leidybai laikraščio, ėjusio daugiau kaip 35 metus – nuo 1989 m. liepos mėnesio. „Mokslo Lietuvos“ elektroninio pašto adresu siunčiami pranešimai pagal galimybes bus skelbiami Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) svetainėje: www.mokslasplius.lt/mokslo-lietuva

Brangieji,
Šv. Kalėdų akimirkomis, užsiki į savo sielos namus ir padėkok sau ir Dievui už stiprybę, tikėjimą bei nuolatinę pastangą. Mintimis švelniai apkabink savo širdį ir artimuosius, atleisk jai už liūdesį ar išverktas ašaras. Tegul šis metas apvalo sielą ir įkvepia naujoms svajonėms, bei meilei. Linkėjimai!

Kapelionas Kun. prof. dr. Kęstutis Ralys

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrušas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygtas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169